

Dobos Csilla¹

Miskolci Egyetem BTK
Modern Filológiai Intézet
Alkalmazott Nyelvészeti és Fordítástudományi Tanszék

Jogszabályok köznyelvre történő intralingvális fordítása és a laikusok számára érthető jog

<https://doi.org/10.48040/PL.2026.1.1>

A jogi szaknyelv és a jogi szakmai nyelvhasználat számos összefüggésben vizsgálható: elemezhetjük a jogászok által használt nyelv sajátosságait, a jogi szaknyelv és a köznyelv közötti eltéréseket, összehasonlíthatjuk a jogi szaknyelv írott és beszélt változatát, leírhatjuk a jogi szaknyelv rétegeit, a jogi terminusok sajátosságait, beszélhetünk jogfilozófiáról, jogi pragmatikáról, jogi szemantikáról, továbbá a jog és nyelv kapcsolatának számos egyéb aspektusáról. A felsorolt vizsgálati szempontok szorosan kapcsolódnak a jogi nyelvművelés területéhez is, amelynek legfőbb feladata a jogi szakszerűség, a nyelvi igényesség és az érthetőség kritériumainak vizsgálata az összehangolhatóság tükrében. Az alábbiakban az „Érthető jog – A jogról könnyedén” című hírlevél 2024. évi számaiból vett példák alapján azt mutatom be, hogy mennyiben tér el a jogszabály eredeti szövege attól a jogszabályi magyarázattól, amelyet a hírlevél szerzői készítettek szövegegyszerűsítéssel a laikusok számára érthető nyelven. A jogszabályok köznyelvi magyarázata latin kifejezések és jogi terminusok nélkül, egyszerű mondatok segítségével történik, ami az intralingvális, vagyis a magyarról magyarra történő nyelven belüli fordítás egyik speciális esete. A tanulmányban bemutatott kutatás célja a hírlevelekben szereplő jogszabályok és azok köznyelvi magyarázatának összehasonlító intralingvális fordításszempontrú szövegelemzése, valamint azoknak az intralingvális fordítási műveleteknek a feltárása, amelyek hozzájárulnak a szövegegyszerűsítéshez és az érthetőség növeléséhez.

Kulcsszavak: jogi nyelv, jogszabály, érthetőség, intralingvális fordítás, fordítási műveletek

Bevezetés

Az *érthető jog* és a *jogról könnyedén* szókapcsolatok szándékos kollokációs eltérések (Heltai, 2023:122), mert a jog és a jogi szaknyelv a köznyelven beszélő laikus számára érthetetlen, a jogról beszélni pedig bonyolult dolog. A kollokáció fogalmának statisztikai definíciója szerint „a kollokáció bizonyos szavaknak a véletlen valószínűségnél nagyobb gyakorisággal történő együttes előfordulására utal” (Heltai, 2023:120), a laikusok mentális lexikonjában azonban sokkal inkább az *érthetetlen jog* és a *bonyolult jog* szókapcsolatok szavai között érzékünk szoros asszociatív kapcsolatot. Az alábbiakban azt mutatom be, hogy a jogi szaknyelvről köznyelvre történő intralingvális fordítás hogyan teheti a laikus számára az érthetetlen jogot érthetővé.

Az érthetőség kapcsán mindig felmerül négy alapvető kérdés: (1) Kinek a számára érthető?; (2) Kinek a számára érthetetlen?; (3) Milyen kognitív megterhelést okoz a szöveg befogadása?; (4) Képes-e a befogadó a szöveg megértéséhez elvárt és/vagy szükséges kognitív műveletek elvégzésére? Az első két kérdésre a válasz röviden így hangzik: a jogászok és jogtudósok számára minden bizonnyal érthető, a laikusok számára feltételezhetően nem érthető.

„A jogi nyelv megértéséhez jogi szaktudás szükséges, amely a jogászok és jogtudósok egymás közötti kommunikációjában adott. Ha azonban a jogi norma a laikus társadalom irányába közvetítendő, ahol nincsen széleskörű jogi szaktudás, akkor vagy a társadalmat szükséges edukálni a norma megértéséhez, vagy a jogi norma alkotóit kell képezni a közérthetőbb nyelvi szintre törekvésre. Ez utóbbi kör tűnik

¹ Dobos Csilla: <https://orcid.org/0009-0004-3172-0972>

szűkebbnek, tehát a jogi szaktudással rendelkezők képzése kisebb ráfordítással érhető el, mintha az egész társadalmat kellene fejleszteni a szaknyelvi szintre.” (Németh, 2023:124–125)

A jogi szakemberek csoportját a jog területén szerzett különböző szintű végzettségéből fakadó jogi szaktudás jellemzi, míg a laikusok esetében a közös nevező a jogi végzettség és a jogi szaktudás hiánya. Ugyanakkor a laikusok eltérő (nem jogi) végzettségi szintje (pl. nyolc általános, középiskola vagy egyetem) a csoport nagyfokú heterogenitásához vezet, ami az érthetőség szempontjából jelentősen árnyalja a laikus réteg összetételét és különböző szintek azonosítását eredményezi: *„mindenki számára közérthető; a túlnyomó többség számára közérthető; az átlag számára közérthető; a többségnél kevesebbek számára közérthető; a művelt és tájékozott választópolgárok számára közérthető”* (Németh, 2023:128). Szinte lehetetlen vállalkozás minden kategóriát külön figyelembe venni a jogi szövegek megfogalmazásakor, ezért célszerű az arany középutat választani és az átlagos műveltségű laikust tekinteni az érthetőség alapkövének és origójának.

Mivel az érthetőségre való törekvés *„leginkább szankció nélküli etikai elvárás a jogalkotóval és jogalkalmazóval szemben”* (Németh, 2023:115), az intralingvális fordítás fontos szerepet játszik a jog világában, kiemelten a szakemberek és laikusok közötti jogi kommunikáció eredményességében.

Érthető jog és intralingvális fordítás

Empirikus kutatásokkal is igazolták, hogy a jogi szaknyelv rendkívül bonyolult, nehezen befogadható, összetett nyelvi szerkezeteket tartalmazó nyelvváltozat, amelynek használata gyakran gátolja a sikeres kommunikációt (Martínez–Mollica–Gibson, 2024). A vizsgálatok ugyanakkor azt is igazolták, hogy a jogszabályok bizonyos keretek között hatékonyan egyszerűsíthetők a kommunikációs tartalom (a releváns jogi információ) elvesztése és/vagy torzítása nélkül. Szintén empirikus kutatásokkal bizonyított tény, hogy a jogászok is gyorsabban értelmezik és idézik emlékezetükbe az egyszerűbben megfogalmazott jogi tartalmakat (Martínez–Mollica–Gibson, 2023).

A jogi kommunikációra kétirányú intralingvális fordítás jellemző: a jogi nyelvhasználat különböző szinterein (1) a jogi szakszöveget „le kell fordítani” a laikusok számára köznyelvre, (2) a laikusok megnyilatkozásait pedig „le kell fordítani” a jogászok számára jogi szaknyelvre. Utóbbira példa a jogi eljárás, amikor például egy büntető eljárás során az eredeti szöveg, vagyis a laikus narratívája, amely a tények köznyelvi reprezentációját (a történeti tényállást) tartalmazza, az eljárásban többszöri intralingvális fordítás során olyan jogi szöveggé formálódik, amely jogi szaknyelven tartalmazza a jogi normákhoz igazított törvényi tényállást – döntések, végzések, vádiratok, ítéletek stb. formájában (Szabó–Varga, 2000; Szabó, 2006; 2010). Ebben az esetben a nyelven belüli fordítás a jogbiztonságot és a jogalkalmazás szaknyelvi egységességét biztosítja.

Az érthetőség kritériumának a jogi szaknyelvről köznyelvre történő intralingvális fordításban van kiemelkedő szerepe. Az intralingvális fordítók (rendszerint jogászok, jogtudósok) ebben az esetben egy olyan hermeneutikai útvonalat járnak végig, amelynek során az eredeti jogi szöveget úgy fordítják le magyar jogi szaknyelvről magyar köznyelvre, hogy a szöveg mondanivalója érthetővé váljon az átlagos műveltségű laikus számára. Intralingvális fordítói tevékenységük során egyfajta hidat képeznek a laikusok világlátása és a professzionalisták jogi gondolkodásmódja közötti szakadék felett. Ezáltal a jogi szaknyelvről köznyelvre történő intralingvális fordítás során a jogi szaktudással rendelkezők közérthetőbb nyelvi szinten (vö. Németh, 2023) fogalmazzák meg a jogi tartalmakat. Szaknyelvről köznyelvre történő eredményes intralingvális fordítás és hatékony regiszterváltás esetén a célszöveg befogadása az átlagos műveltségű laikus számára megfelelő kognitív megterhelést

okoz és a laikus képes a szöveg megértéséhez elvárt és/vagy szükséges kognitív műveletek elvégzésére.

Az „Érthető jog” hírlevél és tudástár mint a kutatás korpusza

Az „Érthető jog” hírlevél és tudástár alapvető célja, hogy „*mindenki számára elérhetővé és érthetővé tegye a jogot.*”² A hírlevélben és a tudástárban joggal kapcsolatos alapvető adatok, jogi információk találhatók könnyen érthető nyelvi formában, bonyolult, soha véget nem érő körmondatok és érthetetlen idegen szavak, latin kifejezések nélkül. A jogi útvesztőben a laikusoknak egy komoly szaktudással rendelkező jogász mint intralingvális jogi fordító segít eligazodni, aki több mint 25 éve dolgozik jogászként és akinek a nevéhez számos cikk, előadás, szeminárium, tv- és rádióinterjú, továbbá érthető jogi kiadványok kötődnek.³ Ezek a kiadványok a laikusok számára nyújtanak segítséget a jogi előírások megértésében, a szerzőnek az a célja, hogy „*a jog világát mindenki számára érthető formában, körmondatok és idegen szakszavak nélkül ismertesse meg veled.*”⁴

A honlap közvetlenül reflektál arra a fontos tényre, mely szerint nem lehet az egész társadalmat arra edukálni, hogy megértse a jogszabályokat (vö. Németh, 2023:124–125), hanem a jogászoknak mint intralingvális fordítóknak kell kialakítani a társadalom számára a jogi normák (szükséges és elégséges) megértéséhez vezető utat a szakmaiság és a jogi tartalom sérülése, torzítása nélkül. A honlapon az alábbiakat olvashatjuk ezzel kapcsolatban:

„Nem kell neked is hosszú évek alatt jogásszá képződni ahhoz, hogy tudd, megértsd, mire kell feltétlenül figyelned. Természetesen némi kis erőfeszítés azért szükséges, mert a neked készülő ÉRTHETŐ JOG cikkeket, kiadványokat szükséges elolvasni. Varázspálcát tehát nem ígérhetek. Azt azonban igen, hogy egy-egy jogi terület, téma fontos kulcsadatait érhetően megfogalmazva találod majd az ÉRTHETŐ JOG cikkeiben, írásaiban, kiadványaiban. »Lefordítjuk« számodra a bonyolult, nyakatekert jogszabályi előírásokat érhetőre.”⁵

A kutatás célja és módszere

A kutatás céljának meghatározásához a tanulmány bevezetőjében felvetett négy kérdést két továbbival szeretném kiegészíteni: (5) Lehet-e egyáltalán a jog a laikusok számára érthető?; (6) Amennyiben igen, milyen módon, milyen nyelvi eszközökkel érhető el a laikusok számára (is) érthető jog? Ezekre a kérdésekre az „Érthető jog” hírlevélből és tudástárból származó példák segítségével kerestem a választ a bennük szereplő jogszabályok és azok köznyelvi magyarázatának összehasonlító intralingvális fordításszempontú szövegelemzésével.

Az (5) kérdéssel kapcsolatban Reichard Zsigmond (1863–1916) bíró gondolatait szeretném idézni, amelyeket 1901-ben, vagyis több mint százhusz évvel ezelőtt vetett papírra (idézi Chikán, 1988:48):

„Gyakran halljuk, hogy a törvényt úgy kell fogalmazni, hogy az avatatlan is könnyen megérthesse. Ez a kívánság nem helyes és nem igazságos. A törvények nyelve egy külön tudomány szakmánya, és ebből következik, hogy a törvények helyes megértéséhez éppen úgy szükséges a szakismeret, mint valamely természettani vagy mennyiségtani munka megértéséhez. Amint egy bonyolultabb természettudományi kérdésről nem lehet úgy írni, hogy a fejtegetést a nem tudós is megértse, éppúgy hiábavaló azt remélni, hogy az összes jogi szakismeret eredményét felölelő törvénykönyv úgy legyen megfogalmazva, hogy az is könnyen megérthesse, aki az alapul szolgáló szakismeretnek híjával van. [...] Meg kell tehát elégednünk azzal, ha a törvény fogalmazása tiszta és félre nem érthető, és csak másodsorban lehet kívánnunk, hogy a törvény nyelve lehetőleg olyan legyen, amelyet a nem szakértő is könnyen megérthet.”

² <https://erthetojog.hu/>

³ <https://drkocsisildiko.hu/>

⁴ <https://erthetojog.hu/ertheto-jogi-videotar/>

⁵ <https://tudastar.erthetojog.hu/termek/tudas-program/>

Úgy vélem, hogy Reichard Zsigmond gondolatai a jog érthetőségével kapcsolatban ma is érvényesek, igazak és megszívlelendők: A jog természetéből és funkcióiból adódóan a jog világában és a jogi szakmai nyelvhasználatban a szakszerűség primátusának kell érvényesülni, ami azonban nem zárja ki a közérthetőséget.

A párhuzamos szövegelemzésnél premisszáknak tekintetem, hogy az intralingvális fordítás vizsgálható a fordítástudomány keretein belül, az interlingvális fordítás kutatására alkalmazott elméleti keretekben és terminológiai rendszerben. Ebből adódóan szintén kiindulópontként tekintetem az ún. fordításelméleti hídkategóriák létezésére. A fordításelméleti hídkategóriák (*Bridge categories in translation theory*) azok a fordítás-specifikus metanyelvi kategóriák (pl. ekvivalencia, átváltási műveletek, explicitáció stb.), amelyek összekapcsolják az inter- és az intralingvális fordítást, és amelyek segítségével a fordítás mindkét típusát külön-külön is leírhatjuk és rávilágíthatunk a közöttük lévő hasonlóságokra és különbségekre. Feltételezem azonban, hogy léteznek olyan speciális kategóriák, amelyek csak az intralingvális fordítást jellemzik (pl. példák betoldása, kihagyás), mint ahogyan léteznek olyanok is, amelyek kizárólag az intralingvális fordítás sajátosságainak a leírására alkalmasak (pl. kontextuális egyenértékűség).

A vizsgálat korpuszát azok a hírlevelek alkották, amelyek 2023 októbere és 2024 októbere között készültek (from: info@erthetojog.hu after: 2023/11/10 before: 2024/11/20). Havonta általában 3-5 hírlevél készül, azonban közöttük vannak olyanok is, amelyek az intralingvális fordításelemzés szempontjából nem relevánsak. Az elemzést Klaudy Kinga „Bevezetés a fordítás gyakorlatába” (1997) című könyvének módszertani elvei szerint végeztem, vagyis összehasonlítottam a jogszabály szövegét (eredeti szöveg) az „Érthető jog” honlapon található magyarázat szövegével (célszöveg), és eközben meghatároztam az alkalmazott intralingvális fordítási műveleteket. Az alábbiakban ezekből a műveletekből fogok néhányat bemutatni.

Jogszabályok intralingvális fordítása

Az „Érthető jog” hírlevél 2024. 37. száma (2024. november 20.)⁶ az *elévülés* jogi fogalmával és annak értelmezésével foglalkozik. Az *elévülés* szó nem tartozik azon jogi terminusok csoportjába, amelyeket a laikusok nem értenek és nem használnak. A *ruhadarab elévült* (nem divatos), a *telefonkönyv elévült* (nem használatos) stb. kifejezések, de még a jogi „hangzású” *a követelés elévült* szókapcsolat is előfordul a köznyelvben, jelentése a laikusok számára is érthető: nem aktuális, nem lehet követelni.

A hírlevél öt végzetes hibára hívja fel az olvasó figyelmét, amelyeket az *elévüléssel* mint jogi kategóriával kapcsolatban nem szabad elkövetni.

„A legtöbben úgy gondolnak az elévülésre, hogy ha egy követelés elévült, akkor azt már nem lehet sem követelni, sem behajtani. De valóban ez az igazság? Milyen hibákat követhet el akár a követelést érvényesíteni akaró, akár az adós, ha nem ismeri az elévülés létfontosságú szabályait? Mi az az 5 végzetes hiba, amit soha nem kellene elkövetni az elévüléssel kapcsolatban?”⁷

Terjedelmi okok miatt az alábbiakban csak a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.) szóló 2013. évi V. törvény 6:22. §-ára térek ki, amely az elévülési idővel kapcsolatban így fogalmaz: *„Ha e törvény eltérően nem rendelkezik, a követelések öt év alatt évülnek el.”⁸* A laikus számára, akár követelését érvényesíteni akaró vagy adós személyről van szó, a fenti jogszabály

⁶ <https://erthetojog.hu/>

⁷ <https://erthetojog.hu/egyeb-polgari-jog/kintlevoseg-kezeles-koveteles-behajtas/elevules-5-vegzetes-hiba-amit-ne-kovess-el/>

⁸ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300005.tv>

lényege érthető(nek tűnik): öt év alatt elévül a követelés, tehát öt év elteltével nem kell megadni, illetve nem lehet kérni a követelést. A figyelmesebb és körültekintőbb laikusok számára zavaró lehet a feltételes mellékmondat tartalma, de a tapasztalat (jelen esetben a jogászok véleménye) azt mutatja, hogy általában nem szánnak sok időt a jogszabály értelmezésére. A lényeg a laikus számára: Ha egy követelés elévült, akkor azt már nem lehet sem követelni, sem behajtani. A fenti esetben tehát nincs szükség intralingvális fordításra: „a követelések öt év alatt évülnek el” megállapítás megértése önmagában nem okoz gondot. Problémát jelent azonban az elévüléssel kapcsolatban a Ptk. 6:23. §-ának (4) pontja a *hivatalból* terminus miatt, és ennek meg nem értése bajt okoz(hat) az eddig problémamentesnek vélt 6:22. § értelmezésében.

Az 1. számú táblázat első oszlopában a jogszabály szövegét, a másodikban annak – a hírlevélből származó – köznyelvi magyarázatát olvashatjuk.

1. táblázat. Jogszabály intralingvális fordítása köznyelvi magyarázat betoldásával

Jogi szaknyelv	Köznyelv
Ptk. 6:23. § (4) ⁹	Hírlevél ¹⁰
<i>Az elévülést a bírósági vagy hatósági eljárásban nem lehet hivatalból figyelembe venni.</i>	<i>Vagyis az elévülést akkor veszik figyelembe, ha arra a kötelezett fél külön hivatkozik. Ha ezt nem teszi, akkor abban az esetben is kötelezhetik a követelés megfizetésére, ha egyébként az időközben már elévült.</i>

A *hivatalból* szó „hamis barát”, mert a jog a szó köznyelvi jelentését speciális jogi szemantikai tartalommal egészítette ki és ennek a jogi jelentésrétegnek a helyes értelmezéséhez a laikusnak szüksége van a szaknyelvről köznyelvre történő intralingvális fordításra. Az 1. számú táblázatban látható példában az intralingvális fordítás mindhárom nyelvi szintet érinti: (1) szövegszintű változás történt a terjedelemre, a regiszterre és a stílusra vonatkozóan, (2) a szintaktikai átalakítást a jogszabály két mondatra történő felbontása mutatja, (3) a lexikai szintű változás pedig a *hivatalból* terminus jelentésének a felbontásában figyelhető meg.

A fordítási műveletek vizsgálatával kapcsolatban azt állapíthatjuk meg, hogy a célszövegbe köznyelvi magyarázó parafrázisok betoldására került sor. Figyelemre méltó változás továbbá a *vagyis* metainformációs elem (más terminológiával diskurzusjelölő) betoldása a célszöveg elejére, ami azt jelzi, hogy magyarázó, nyelven belüli fordítás következik. A metainformációs elemek (pl. *vagyis, tehát, magyarul, magyarul szólva, érthető nyelven* stb.) a szöveg strukturálásában is fontos szerepet játszanak, mivel felhívják az olvasó figyelmét a nyelven belüli magyarázó fordításra és jelzik a regiszterváltást.

A szemantikai átalakítás területén az interlingvális fordításra jellemző antonim fordítás átváltási művelettel (Klaudy, 1997:126–131) vonható párhuzam, amelynek a fenti példa az intralingvális párját alkotja.

„Az antonim fordítás művelete a jelentések felcserélésének szélsőséges esete: a forrásnyelvi jelentést vele ellentétes célnyelvi jelentéssel cseréljük fel. Említettük, hogy a jelentések felcserélését értelmi, logikai kiterjesztésnek is szokták nevezni, mivel az „új” célnyelvi jelentés mindig valamilyen értelmi, logikai kapcsolatban van a forrásnyelvi jelentéssel. Itt ez a logikai kapcsolat az ellentétesség.” (Klaudy, 1997:126)

Az inter- és az intralingvális fordítás a fordítás két alapvető típusa, ezért a legtöbb fordításpecifikus metanyelvi kategória segítségével mindkét típust jellemezhetjük. Jelen cikkben (és a további kutatásokban) hídkategóriáknak nevezem azokat a fordításpecifikus

⁹ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300005.tv>

¹⁰ <https://erthetojog.hu/egyeb-polgari-jog/kintlevoseg-kezeles-koveteles-behajtas/elevules-5-vezetes-hiba-amit-ne-ko vess-el/>

metanyelvi kategóriákat, amelyek összekapcsolják az inter- és az intralingvális fordítást, és amelyek segítségével a fordítás két típusa egyaránt leírható. Azonos hídkategóriák segítségével a fordítás mindkét típusát külön-külön is leírhatjuk és rávilágíthatunk a közöttük lévő hasonlóságokra és különbségekre. A 2. táblázat azt mutatja, hogy az ellentétesség logikai kapcsolata hogyan érvényesül az inter-, illetve az intralingvális fordításban.

2. táblázat. Az antonim fordítás mint hídkategória az inter- és intralingvális fordítás között

Interlingvális fordítás	
Forrásnyelvi szöveg	Célnyelvi szöveg
... édesanyám azzal fogadott, hogy az apám már nem él. (Csáth, 1973:87)	My mother met me ... with the news that my father had died. (Kessler, 1983:183)
Intralingvális fordítás	
Eredeti szöveg jogi szaknyelven	Célszöveg köznyelven
Ptk. 6:23. § (4) ¹¹	Hírlevél ¹²
Az elévülést a bírósági vagy hatósági eljárásban nem lehet hivatalból figyelembe venni.	Vagyis az elévülést akkor veszik figyelembe, ha arra a kötelezett fél külön hivatkozik.

A 3. táblázatban bemutatott példában az intralingvális fordító szöveg-, mondat- és szószinten is végez átalakításokat, amelyeknek legfőbb célja a szövegegyszerűsítés köznyelvi parafrázisokkal. Ennek eredményeként feltételezhető, hogy a második oszlopban lévő mondat a laikus számára is érthető.

3. táblázat. Jogszabály intralingvális fordítása köznyelvi parafrázisok segítségével

Jogi szaknyelv	Köznyelv
Ptk. 6:23. § (2) ¹³	Hírlevél ¹⁴
(...) az elévült követelés alapján teljesített szolgáltatást a követelés elévülésére tekintettel visszakövetelni nem lehet.	Szintén nagy hiba, ha valaki nem időben hivatkozik arra, hogy a vele szemben támasztott követelés elévült. Erre hivatkozással a már kifizetett követelést nem lehet sikerrel visszakövetelni.

Terminológia intralingvális fordítása

Az interlingvális fordításban nagy hibának számít, ha a fordító több változatot ad meg a célnyelvi szövegben. Ezzel ellentétben az intralingvális fordításban pozitív fordítói megoldásnak minősül több változat megadása: minél több változatot ad meg a fordító, annál sokoldalúbban világítja meg az eredeti szöveget. Erre látunk példát a 4. számú táblázatban.

4. táblázat. Jogi terminus intralingvális fordítása több változat megadásával

Jogi szaknyelv	Köznyelv
Ptk. 6:22. § [Elévülés] (4) ¹⁵	Hírlevél ¹⁶
Az elévülést kizáró megállapodás sem mis.	1. Egy szerződésben nem lehet teljesen kizárni az elévülést, ezt csak törvény teheti meg. 2. Szerződésnek néz ki, mégsem az?

¹¹ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300005.tv>

¹² <https://erthetojog.hu/egye-b-polgari-jog/kintlevoseg-kezeles-koveteles-behajtas/elevules-5-vezetes-hiba-amit-ne-kovess-el/>

¹³ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300005.tv>

¹⁴ <https://erthetojog.hu/egye-b-polgari-jog/kintlevoseg-kezeles-koveteles-behajtas/elevules-5-vezetes-hiba-amit-ne-kovess-el/>

¹⁵ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300005.tv>

¹⁶ <https://erthetojog.hu/szerzodesek/mit-rejtenek-a-semmis-szerzodesek-3-resz/>

	<i>Sajnos van ilyen: ezek a semmis szerződések. Vagyis olyan, mintha kötöttünk volna szerződést, meg nem is. 3. A semmisség egyik fontos követelménye, hogy legyen egy olyan ok, amit törvény mond ki. Vagyis a semmisséget mindig törvény írja elő.</i>
--	--

A *semmis* jogi terminus nyelvi és jogi szempontból is köznyelvi magyarázatra szorul a laikusok számára, ami indokolja a célszövegben lévő több változat megadását (pl. *Az elévülést kizáró megállapodás semmis. → egy szerződésben nem lehet teljesen kizárni az elévülést; vagyis olyan, mintha kötöttünk volna szerződést, meg nem is; szerződésnek néz ki, mégsem az stb.*).

Összegzés

Az „Érthető jog” hírlevél és tudástár anyagainak jelentős része intralingvális fordításra épül. Az eredeti szövegek (jogsabályok) és a hírlevélben olvasható köznyelvi célszöveg(ek) fordításszempontrú összehasonlító elemzése azt mutatja, hogy a jogi szaknyelvről köznyelvre történő intralingvális fordítás szöveg-, mondat- és lexikai szinten is megfigyelhető.

A szövegszintű átalakításokat egyrészt és általánosságban az eredeti szöveg terjedelmének csökkenése, másrészt (leginkább a jogi terminusok esetében) magyarázó részek és példák betoldása jellemzi. Szövegszinten csaknem kivétel nélkül megfigyelhető volt a regiszterváltás és bizonyos stíluselemek átalakítása. Mondatszinten a legjellemzőbb műveletek a mondatok hosszának a lerövidítése, a mondatok megváltoztatása, az összetett mondatok egyszerű mondatokká történő alakítása, valamint explicit alanyok és metainformációs elemek használata. Lexikai szinten a legszembeütőbb átváltási művelet a jelentések felbontása, illetve több változat megadása a célszövegben, kiemelten a terminológia területén. Egy-egy jogi terminus jelentése több magyarázó parafrázissal kerül kibontásra.

További következtetések levonásához és további eredmények bemutatásához az „Érthető jog” hírlevél korábbi évfolyamainak az elemzése is szükséges. Jelen tanulmány célja az volt, hogy bepillantást engedjen egy olyan hasznos kezdeményezés világába, amely a jogsabályok intralingvális fordításának segítségével biztosítja a laikusok számára is a joghoz való hozzáférés jogát.

Hivatkozások

- Chikán, Z. (1988): Jelentésváltozások a jogi nyelvben. In: Kiss, J.–Szűts, L. (ed.) (1988) *A magyar nyelv rétegződése*. Akadémiai Kiadó: Budapest. 44–51
- Heltai, P. (2023): *Bevezetés a fordítástudományba*. Károli Gáspár Református Egyetem. L'Harmattan Kiadó: Budapest
- Martínez, E.–Mollica, F.–Gibson, E. (2023): *Even lawyers do not like legalese*. PNAS. Online elérhető: <https://www.pnas.org/doi/10.1073/pnas.2302672120>. <https://doi.org/10.1073/pnas.2302672120>
- Martínez, E.–Mollica, F.–Gibson, E. (2024): *Even laypeople use legalese*. Proceedings of the National Academy of Sciences. 121/35. <https://doi.org/10.1073/pnas.2405564121>
- Klaudy, K. (1997): *Bevezetés a fordítás gyakorlatába*. Akadémiai Könyvkiadó: Budapest. Online elérhető: <https://mersz.hu/klaudy-bevezetes-a-forditas-gyakorlataba/>
- Németh, G. (2023): A jogi norma és a jogi szaknyelv érthetőségének összefüggései a digitális térben. Jogász nézőpontok és a közérthetőség. *Glossa Iuridica*. 2023/5-6. 115–134. Online elérhető: <https://szakcikkkadatbazis.hu/doc/5100379> <https://doi.org/10.55194/GI.2023.5-6.7>
- Szabó, M.–Varga, Cs. (ed.) (2000): *Jog és nyelv*. Books in Print Bt.: Budapest
- Szabó, M. (2006): A jogi nyelv határozatlansága – a jog nyelvi határozatlansága. In: Klaudy, K. – Dobos, Cs. (ed.) (2006): *A világ nyelvei és a nyelvek világa*. MANYE– Miskolci Egyetem: Miskolc. 134–138
- Szabó, M. (ed.) (2010): *Nyelvében a jog*. Bíbor Kiadó: Miskolc

Irodalmi források

Csáth, G. (1973): *Apa és fiú*. Szépirodalmi Könyvkiadó: Budapest.

Csáth, G. (1983): *Opium and Other Stories*. Fordító: Kessler, J. and R., Penguin Books: New-York.

Internetes hivatkozások

<https://erthetojog.hu/> (Letöltve: 2024.09.10.)

<https://drkocsisildiko.hu/> (Letöltve: 2024.09.10.)

<https://erthetojog.hu/ertheto-jogi-videotar/> (Letöltve: 2024.10.17.)

<https://tudastar.erthetojog.hu/termek/tudas-program/> (Letöltve: 2024.10.17.)

<https://erthetojog.hu/egyeb-polgari-jog/kintlevoseg-kezeles-koveteles-behajtas/elevules-5-vezetes-hiba-amit-nekovess-el/> (Letöltve: 2024.08.30.)

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300005.tv> (Letöltve: 2024.09.10.)

Intralingual translation of legislative texts into everyday language and understandable law for laypersons

Legal terminology and the use of legal terminology can be studied in a number of contexts: we can analyse the specificities of the language used by lawyers, the differences between legal language and the vernacular/everyday language, compare the written and spoken versions of legal language, describe the layers of legal language, the specificities of legal terms, discuss legal philosophy, legal pragmatics, legal semantics, and many other aspects of the law and language trend. These aspects of analysis are also closely linked to the field of legal linguistics, the main task of which is to examine the criteria of legal professionalism, linguistic sophistication and intelligibility in light of the need for consistency. In the following, I will use examples from the 2024 issues of the newsletter "Understandable Law – Effortlessly about Law" to show how the original text of the legislation differs from the legal explanation produced by the authors of the newsletter in layman's terms. The colloquial explanation of legislative texts is done without Latin expressions and legal terms, using simple sentences, which is a special case of intralingual translation, i.e. translation from Hungarian into Hungarian. The aim of the research presented in this paper is to carry out a comparative intralingual translation analysis of legislative texts and their colloquial interpretation in newsletters, and to identify the intralingual translation operations that contribute to text simplification and clarity.

Keywords: legal language, legislation, clarity, intralingual translation, translation operations